

OVER HET HUTJEN OF HUTKEN.

DOOR

wijlen Dr. G. A. VENEMA.

Er is zeker geene wijze om eenden te vangen, die vroeger vooral in Westerwolde meer voor uitspanning werd toegepast, dan het zoogenaamde *Hutjen* of *hutken*, een woord dat reeds ten halve aanduidt hoe de vangst plaats heeft. Men bouwt aan den oever van eene water bevattende laagte, hoedanige de marken in Westerwolde zeer vele tijdens het najaar en den winter bezitten, van zand of van zoden eene hut, laag boven en gedeeltelijk in den grond, met eene opening van voren, pas ruim genoeg om eenen man, in liggenden staat, toegang te verschaffen.

Bij het vallen van den avond verlaat de hutjer zijne woning, veelal gezeten op een boerenwagen met paarden bespannen, om hem, zijn geweer en de roepeenden, die hij voor de vangst noodig heeft, naar de hut over te brengen.

Wil of kan hij van geen wagen gebruik maken, dan trekt hij eenzaam het heideveld over, het geweer op den schouder en soms vergezeld van een man, beladen met een of twee manden, die de tamme eenden bevatten, en dikwijls van een jachthond, die geleerd heeft in alle stilte de geschoten eenden uit het water te halen en bij den hutjer te brengen. Is de hutjer bij de zoden hut aangekomen, dan legt hij zijn geweer af, en zijne eerste zorg is, om de roepeenden in het water op hare plaats te brengen. De hutjer heeft te dien einde medegenomen 6, 8, 9 of 12 tamme eenden, die hij zoodanig in het water plaatst, dat zij zich in rijen bevinden, die ieder op de opening van de hut ge-

richt zijn, en die zich, van de hut af gerekend, van elkander verwijderen. Achter de hut bevestigt hij den woerd, of hij plaatst er de mand, waarin de woerd zich bevindt, en wel zoodanig dat de eenden door de hut voor zijn gezicht bedekt zijn. Om de tamme eenden te bevestigen heeft de hutjer van te voren, als er weinig water in de laagte is, stokjes op de hoogste deelen, als zij ongeveer tot het watervlak opklimmen, gestoken; maar als het water tot meerdere diepte in de laagte wordt gevonden, bevestigt hij een stok in den grond, in het watervlak, voorzien van een plankje, waarop de eend zich, als zij rust wil zoeken, kan nederzetten.

Om de eend aan den even boven het water uitkomenden stok te bevestigen, doet men om den rondon stok een afgesneden stuk van een koehoorn, dat er om rond gedraaid kan worden. Men maakt een gaatje in dien koehoornring, waardoor men een touwtje steekt, dat met een knoop aan de binnenzijde van den ring wordt bevestigd. Aan het ander eind van dit koord, dat zeer kort is, verbindt men de poot van de eend. Men draagt zorg, dat de koord om de poot met wollen lappen is omwoeld, ten einde de poot niet worde beschadigd.

Zijn aan de eenden en den woerd de voorschrevene plaatsen aangewezen, heeft de avond de voorwerpen zelfs binnen den zeer beperkten gezichtskring van kleuren beroofd, en ze met een donkergrauwe tint overtrokken, die hij ook over de lucht uitstort, heeft hij aan de omtrekken de scherpte ontnomen, dan voorziet de hutjer zijn geweer van kruid en hagel en hij kruipt zijn nachtverblijf, dat hij in de hut vindt, binnen. Soms neemt hij wollen dekens, waarin hij zich wikkelt, mede, of stroo dat hem voor leger verstrekt, en met klomplaarzen om beenen en voeten brengt hij den nacht in de hut door.

Hij vertrekt naar huis, als de schemering het eerste flauwe licht over de vlakke zendt.

Nu en dan gaspt of blaast de woerd. De eenden beginnen te kwaken, en van de wilde eenden, die des nachts over de vlakke vliegen, laten zich nu en dan enkelen in dien waterplas, waar zij zoo onverwacht het vroolijk gekwaak van huns gelijken vernemen, nedervallen.

In den regel komen ze buiten de lijnen, waarin de tamme eenden zijn geplaatst, in de waterplas aan, en dan worden soms een of meer door den hutjer, als hij het geweer goed weet te gebruiken, of gewond, of doodelijk getroffen. Hij haalt de dooden, of hen aan wie de kracht ontbreekden dood te ontvluchten, dikwijls zelf uit den plas, als zij niet diep

is, en dan heeft hij de beenen met klomp- of waterlaarzen bedekt, of een' hond die naast hem in de hut ligt, begeeft zich te water en komt met de getroffen eend in de hut terug.

Heeft hij zulk een hond, dan blijft de hutjer in zijn nachtleger; dan laadt hij wederom, terwijl hij ligt, zijn geweer, waarvan de loop niet te veel lengte moet bezitten, omdat hij het dan moeielijk in de hut op nieuw kan laden.

Kwaken de tamme eenden niet, dan worden zij door de wilde eenden, die des nachts over de vlakke vliegen, niet opgemerkt, en de nacht zou den hutjer geen vangst geven.

Om aan de eenden lust tot kwaken te geven, moeten zij vrij goed zijn gevoederd; is hun eten schraal en zijn ze half verzadigd, dan schijnen ze stom te zijn. Het gevoel van honger, of de trek naar voedsel, ontnemt haar den lust om zich met den woerd, die haar nu en dan zachtjes toespreekt, door een vroolijk gekwaak, over de liefde die ze hem toedragen, aangenaam te onderhouden. Zijn zij door en door verzadigd, dan zijn zij loom en vadzig en niet tot roepen te bewegen. Zijn echter de eenden ongenegen om de lucht met haar gekwaak te vervullen, dan brengt de hutjer den woerd van achter de hut naar een der eenden, of hij geeft aan het koord, waaraan de woerd achter de hut is bevestigd, eene lengte, die hem toelaat om de naastbijzijnde eend te bezoeken; dan heffen allen eenen blijden lofzang aan, en iedere eend toont door haar gekwaak, hoe blijde zij is, nu het mannetje zich in haar gezelschap vertoont, of haar gekwaak is eene hartstochtelijke uitnoodiging om, nu hij zich in de nabijheid van de eene bevindt, ook haar een bezoek te brengen; want de spraak der dieren is ons niet minder vreemd, dan de onze hun.

De wilde eenden die in den grauwen nacht over de vlakke vliegen, worden door het blijde gekwaak, dat uit den poel oprijst, aangetrokken en deelen gaarne in de vreugde van het gezelschap. Zij laten zich haastig in de plas nedervallen, en wellicht een of meer boeten hare onvoorzichtige nieuwsgierigheid met den dood.

De tamme eenden, die men bij het hutjen gebruikt, dienen, wat de kleur harer vederen betreft, met de wilde eenden overeen te komen. Niet alleen dat de witte en bonte eenden, die zich voor meer beschaafd en voor fatsoenlijker dan de grijzen houden, geen zoo ruw en langdurig gekwaak kunnen of willen laten hooren als de grauwen, maar ook wantrouwen de wilde eenden haar geroep, want zij weten moge-

lijk dat de beschaving, bij hare verhevene beschouwingen over de natuur, alle middelen te baat neemt om te dooden wat de menschelijke maag kan vullen. Zij houden de meer beschaafde bonte en witte eenden voor medeplichtig aan de wreedheid der beschaafde menschen. Zal de vangst goed zijn, dan is het noodig, dat vele koppels eenden des nachts over de vlakke vliegen, en hier mengen zich weder en wind in het spel. Is het weder mistig, dan verlaten de eenden (*Anas boschas*) niet gaarne de meren en stroomen, waar zij veiliger zijn dan in de lucht met zijnen beperkten zilverachtigen, half kogelvormigen horizon. Buitendien maakt de mist de tamme eenden ernstig of neerslachtig. Zij roepen niet zoo gaarne als bij heldere lucht, al verschijnt de woerd ook in haar midden. Maar zoo ook de mist, die de doorzichtigheid der lucht tot eenen kleinen afstand beperkt, de landstreek niet meer met haar grijs kleed heeft overtrokken, maar de lucht duister is, dan wagen wel de moedigste of onverschilligste onder de wilde eenden over de vlakke te vliegen, doch het grootste getal, dat het leven lief heeft en voorzichtiger is, blijft op de groote waterplassen, waaronder bij hoog water ook het vroegere Sellingermeer behoort, terug; want zij vinden het gevaar te groot om de vlakten te bezoeken, waar de dood haar zoo gemakkelijk in de duisternis overvalt.

Schijnt de maan echter helder, dan geeft zij aan de voorwerpen scherpe omtrekken; zij schept de schaduw, die aan de landstreek eene vroolijke, maar tevens eene ernstige tint schenkt. Dan trekken troepen wilde eenden, vol vertrouwen op de veiligheid van haar leven, over de vlakke; de tamme eenden van den hutjer kwaken vroolijk en opgeruimd, en de hutjer hoopt veelal niet te vergeefs op eene goede vangst.

Is de wind oost en kondigt hij vermoedelijk den naderenden winter aan, dan hebben meer wilde eenden dan anders lust de groote meren en stroomen te verlaten, om in de kleine plassen en onder water gezette uitgestrekte laagten en meertjes van de Marken de vroolijke gezelschappen van hare tamme makkers te bezoeken en om des daags aan hare vrienden te verhalen hoeveel genot haar op hare nachtelijke zwerftochten is te beurt gevallen, en wat nieuws zij uit een wijden omtrek hebben medegenomen. Want bij de eenden is de trek om de late herfst- en winternachten bij vroolijke min en kouterij door te brengen, niet minder groot dan bij het jeugdige landvolk in min bevolkte stroken.

Valt de winter in en bevrozen de meren, de poelen en het water

dat het uitgestrekte hooiland bedekt, dan vlieden de eenden naar de grootere rivieren. Van Westerwolde gaan zij naar de Eems, waar de stroom in het ijs openingen of wakken laat, waarin de eenden dan gaarne vertoeven.

Bij invallenden dooi komen de eenden in de poelen terug. Zij zijn dan echter meer wild dan wanneer het begint te vriezen.

Is de wind oost, dan bezoeken, bij het vallen van den avond tot ongeveer 10 uur des nachts, pijlstaarten (*Anas acuta*), slobben (*Anas clypeata*), smienten (*Anas Penelope*), de poelen, die, als het niet vriest, bij oostewind, zoowel bij dag als bij nacht, in de onder water gezette uitgestrekte lage hooilanden om en in het vroegere Sellingermeer zeer talrijk werden aangetroffen. Deze vogels zijn op die water-vlakte niet bevreesd voor mist, die aldaar noch hun getal vermeerdert, noch vermindert.

Met het hutjen werd vroeger in Augustus begonnen; met nieuwjaar had dit jachtbedrijf zijn einde. De vangst kon soms aanzienlijk zijn; nu en dan, maar zelden, werden in een nacht 10 of 12 eenden geschoten. Een mijner vrienden deelde mij mede, dat eens een hutjer als vangst van eenen nacht 26 eenden te huis bracht.

Het hutjen was hoofdzakelijk een jachtbedrijf voor de Westerwoldingers. Het Sellingermeer werd dikwijls in den herfst en den winter door de rondzwerfende eenden bezocht. Voor het hutjen was het dan ook een bij uitstek goed gelegen plaats. Maar buitendat had bijna iedere marke laagten, die de regen spoedig met water vulde en die de zon eerst tegen Mei uitdroogde.

Nog vindt men hier en daar, bij de laagten, hoopen zoden, die soms wild door een zijn geworpen. Dat zijn de treurige overblijfsels der hutten. Als de Westerwoldinger de Marke overtrekt en zijn weg langs die hoopen zoden neemt, dan denkt hij nog gaarne aan de nachten die hij daar of elders in de hut heeft doorgebracht. Maar de jachtwet van den 13 Juni 1857 (Staatsblad N° 87) verbiedt het schieten op eenden tot op een half uur voor en na zons op- en ondergang, hetgeen de wet van den 6 Maart 1852 (Staatsblad N° 47) op ganzen en eenden nog had vrijgelaten, en met veel weerzin heeft de Westerwoldinger zijn eeuwen-oud jachtbedrijf moeten laten varen.

In den regel houden zich altijd bij Bourtange, op de uitgestrekte water-vlakte, die zich van dien bouwval van de vesting af tot over de Jipsche hooilanden uitstrekt, een talloos tal van eenden, pijlstaar-

ten, slobben en smienten, en vele ganzen op. Aan de pruisische zijde worden zij gevangen, geschoten en op meer dan eene wijze vermeersterd. Op ons grondgebied verbiedt de wet, met hare strenge straffen, die nachtelijke jacht, die bij den druk der tijden voor den kleinen burgerman en voor den arbeider, wiens loon zoo ongeëvenredigd is met den prijs der levensmiddelen, zonder eenig nadeel voor anderen, vele voordeelen zou geven, die zijn levenslot zouden verbeteren.

Maar de vrees, dat de hutjer een strooper van de hazen zou worden en de kinderachtige en schroomvallige zorg van den wetgever voor het leven der hazen, hebben dat verbod en meer dergelijke kleingeestige voorzorgen voor de welvaart van het wild, in het leven geroepen. Zeer is het te wenschen, dat bij eene herziening van de jachtwet die zorg wegvalt, en dat de wetgever de haat tegen andere dieren, waaronder er vele die voor den landbouw nuttig zijn voorkomen, maar die nu de wet schadelijk noemt, late varen.

Als ik de eenvoudige en toch in vele opzichten zeer verstandige landbouwers dier streken met ingenomenheid over het hutjen hoorde spreken, heb ik wel eens gedacht: welk genot vindt de zoon van den rijken landbouwer, om den geheelen nacht, in de koude die er heerscht, en soms op een uur afstand van de naastbijzijnde woning, in de hut te vertoeven, altijd de loop van zijn geweer en zijne oogen op het watervlak gericht? Ik heb eens in mijn leven in de hut, in gezelschap van een ijverig hutjer, den nacht doorgebracht. Ik dankte God, toen de morgen begon aan te breken, en toch was de vangst vrij goed.

Vindt de hutjer in de vangst van een drie- of viertal eenden vergoelijking voor de eenzaamheid waarin hij zich bevindt, voor de koude die hij lijdt?

Het jachtbedrijf heeft veel mannelijks, waardoor de krachtvolle jongeling wordt aangetrokken. En toch kan de hutjer niet licht de straf ontgaan, die een gevolg der koude is, die hij vrijwillig des winters in de hut moet lijden. Stram en kreupel wordt hij dikwijls voor zijn jaren, en niettegenstaande de overtuiging dat het hutjen hem die kwalen heeft bezorgd, blijft hij toch altijd met genoeg aan den aangename tijd, dien hij in de hut heeft doorgebracht, terugdenken.
